

SKAUT

PROTOS
lesní škola

Závěrečná práce lesní školy Protos

Téma: Práce se skautskými principy v jednotlivých věkových kategoriích Junáka

Zpracoval: Jiří Fejt - Jirka

Obsah

Úvod aneb vždy jsem klukům říkal, v čem je chození do skautského oddílu jiné než-li třeba hrát fotbal.	3
Hledání vzorů.....	4
Vlčata – aneb vlastní znění zákona, slibu i hesla.	6
Skauti aneb věk o který nám všem jde.....	8
Roveři a 2. skautský princip.....	10
Oddílová a středisková rada 1. skautský princip.....	12
Co jsem pochopil při psaní této práce.....	13

Úvod aneb vždy jsem klukům říkal, v čem je chození do skautského oddílu jiné nežli třeba hrát fotbal.

Ve své závěrečné práci pro lesní školu jsem se rozhodl podělit o zkušenosti s prací se skautskými principy v jednotlivých věkových a výchovných kategoriích. Důvod vidím v tom, že jsem měl možnost za svoji vůdcovskou kariéru projít v podstatě všemi těmito kategoriemi a každá z nich mi dala některé zajímavé podněty.

Poprvé jsem vstoupil do skautské klubovny, když mi bylo zhruba 9 let. Do smečky vlčat jsem tenkrát pouze krátce nakoukl. Uposlechl jsem výzvu z náboru ve škole a dorazil na první schůzku. Potom jsem absolvoval pár dalších schůzek, jednu sobotní výpravu (u nás v oddíle se říká výlet) a to bylo myslím všechno. Když se nad tím zamyslím z pohledu pozdějšího vedoucího smečky, hlavní důvod, proč jsem tenkrát nevydržel déle a nepřešel ze smečky do skautského oddílu byl asi hlavně v tom, že jsem k sobě neměl žádného bližšího kamaráda. A moje introvertní a tichá povaha mi tenkrát řekla, že se mi vlastně v tom oddíle zase tolik nelíbí. Asi by mě tenkrát nenapadlo, že do té samé klubovny přijdu znovu o 3,5 roku později už v šesté třídě na výzvu svého spolužáka, který mi za malou protislužbu slíbil, že mě přihlásí do skauta. V té době jsem měl přečtené snad všechny foglarovky, od kterých jsem se nemohl odtrhnout a popravdě – do nějakého skautského oddílu jsem toužil začít chodit dříve a když s tím spolužák přišel, tak jsem neváhal ani minutu.

Je pravda, že do skautského oddílu jsem se tedy dostal na dnešní poměry poměrně pozdě. Bylo mi již téměř 13 let. To je podle některých dnešních skautských příruček už vlastně optimální věk pro rádce. A také musím přiznat, že mi díky mému rychlému úprku ze smečky vlčat tato věková kategorie z pohledu člena prostě chybí. Snažil jsem se to později dohnat v roli šestkového Mauglího. Ještě později potom v roli vedoucího, ale to je něco jiného. Kdyby mě tenkrát v té 3. třídě jenom napadlo, nakolik mi skauting změní v budoucnu život, co vše díky němu zažiji a koho všechno potkám.

Když jsem později jako vedoucí vlčat a skautů, učil kluky chápat skautské principy a myšlenkové základy, často jsem říkal: „Podívej se, v čem si myslíš, že se chození do skautského oddílu liší například od toho, když chodíš na fotbal, nebo do hudebky?“ Ti menší musí možná trochu déle přemýšlet, ti starší na to celkem rychle přijdou. Taky jsem zjistil, že vlčatům stačí říct pouze: Je to právě to že mají svůj zákon slib a heslo. Později jsem také nechal kluky – to spíše ty starší – přemýšlet nad tím, jaký rozdíl cítí v chození do skautského oddílu a toho být skutečně skautem. Často říkali, že právě ten zlom vidí ve složení skautského slibu. Celkem správná úvaha pro lidi ve věku kolem 15 let. Při vedení rádcovského kurzu se snažím, aby účastníci často pochopili, že do skautského oddílu může chodit spousta lidí. Ne všichni automaticky jsou ale skauty. Naopak pro toho, kdo se cítí být skautem, nekončí nic tím, že přestane chodit do skautského oddílu. Toto poznání považuji za jedno ze zásadních v mém vnímání skautingu jako takového v jeho nejsyrovější podstatě.

Později při práci s již dospělými vedoucími při vedení oddílové rady, případně nyní u vedení střediska chci, aby šli lidi ještě do větší hloubky. Že to, že se člověk začne cítit být skautem, nemusí být automaticky složením slibu. A že i toto může být dost individuální, kdy slib může být jakési vodítko, které člověka dovede k jakémusi přemýšlení nebo naopak může potvrdit to, co již cítil dříve.

V mém případě jsem měl možnost skládat skautský slib hned na mém prvním táboře. Možná se tak můj oddílový vedoucí tenkrát rozhodl mi tu možnost dát, protože mi bylo již skoro 14 let a také mí věkoví vrstevníci v tomto věku své sliby skládali – byli v oddíle o něco déle nežli já. A vím tedy, že mě slib spíše vedl a vytvářel pro mě budoucí hodnoty. Tím, že jsem nebyl v oddíle tak dlouho, jsem

tehdy skutečně neměl vše ukotvené. Ale i to mi možná pomohlo později v roli vedoucího nechávat skládat slib klidně i mladší lidi, když jsem věděl, že jim má pomoci v jejich dalším vývoji. Já jsem si ještě v době chození do družiny prošel i obdobím, kdy jsem (asi po vzoru z jedné foglarovky) slibový odznak odpárával z krojovky. Měl jsem prostě špatné svědomí, že jsem v jednom momentě neplnil slib a zákon dokonale. I to mi pak pomáhalo více přemýšlet o významu skautských myšlenek. Více chci tento svůj rozvoj rozebrat hned v první kapitole.

Jednoduše řečeno – za svoji skautskou kariéru jsem poznal a měl zkušenost pracovat se skautskými principy napříč věkovými kategoriemi. Věřím, že se mi v následujících kapitolách povede podělit se o své zkušenosti.

Hledání vzorů

Chtěl bych se nejprve podívat a možná i trochu zrekapitulovat svůj vlastní vývoj postoje ke skautským principům. Jak jsem se zmínil v úvodu – v dětství jsem byl hodně ovlivňován dílem Jaroslava Foglara – Jestřába. Svojsíkovy myšlenky jsou zde popisovány vždy tak, aby je pochopily děti mezi 11 a 15 lety. Autor je navíc zasazuje do prostředí, které je pro každého čtenáře reálně hmatatelné. To mě, jako spoustu dalších, hodně bavilo – právě to, že jsem si vše mohl hned jít vyzkoušet, prožít.

Tyhle knížky mi vlastně daly základ, jak chápat myšlenky, které vložil Svojsík do slibu a zákona a pomohly mi nacházet morální vzory. Když se tak nad tím zamyslím, tak na cestě v hledání nejvyšší Pravdy a Lásky je to ta základní nutnost – vždy mít před sebou nějaký vzor, oporu, příklad, který je možné následovat. Ano, na začátku této cesty to mohli být Rikitan, Tapin, nebo třeba Rychlé šípy. Později poté živí vedoucí v oddílu či osobnosti, které jsem měl možnost poznat při absolvování nejrůznějších kurzů a jiných akcích. Není to klišé – ale nechci zapomenout ani na své rodiče. Ačkoliv sami nikdy neprošli žádným skautským oddílem. Ale byli to právě oni, kdo mi například pořídili ty první foglarovky. Pamatuji si, jak nám táta četl Záhadu hlavolamu s bráchou před spaním. Možná kdyby to tenkrát neudělal, nevím, jestli by mě samotného napadlo se do toho nejprve začíst, později potom přemýšlet, inspirovat se, hledat...

Z této doby si také pamatuji, jak jsme s bráchou poprvé vyrazili do centra Prahy hledat Stínadla. Mě bylo možná deset jemu sotva osm. To bylo možná poprvé, kdy jsem začal vnímat kouzlo Starého

města a kdy jsem tam byl takto sám pouze s mladším sourozencem bez doprovodu rodičů. A asi nikdy nezapomenu, jak nás v Betlémské ulici odchytl jeden mladý muž – mohlo mu být kolem třicítky, tenkrát mi přišel jako již hodně dospělý, dnes bych řekl spíše velmi mladý člověk. „Tak co kluci ztratili jste se? Nebo hledáte Stínadla?“ V první chvíli jsem nevěděl ani co říct. „Noo, vlastně a a ano...“ vyhrkl jsem ze sebe. Asi jsem automaticky čekal, že nám nyní řekne správnou cestu, ukáže do našeho příručního atlasu, který jsme měli s sebou a řekne – „běžte tudy!“ A on místo toho řekl: „Tak hodně štěstí, tyhle ulice už toho zažily.“ Usmál se na nás, přátelsky mrkl a odešel. Dodnes cítím, jak jsem zůstal stát jako opařený. Jako kdyby mi nohy v tu chvíli přirostly k dlažbě. A taky vím, že na tohle minutové setkání nikdy nezapomenu. Snad právě proto, že tyhle drobnosti mi v pozdějším věku pomáhaly při vedení vlčat i skautů chápat dětský svět, dokázat se do něj správně vžít a podle toho nejen připravovat program, ale pomáhat jim na jejich vlastní cestě k poznání Pravdy a Lásky.

Je zvláštní a někdy snad i trochu nespravedlivé, že tyto životní impulsy přicházejí tak nenadále a většinou jsou velmi krátké, ale zato o to více intenzivní. Učitelé ve škole vynakládali tolik úsilí, aby nás naučili předepsanou látku, a někteří z nich se snad i opravdu snažili, aby byli našimi vzory. Často jim to zabralo hodiny práce a vynaložené energie. My pak školu opustili a na některé si dnes již ani nevzpomeneme. A pak přijde jedno setkání na Starém městě s člověkem, kterého jsem viděl poprvé a naposled, neznám ani jeho jméno, ale jedno vím jistě – nikdy ho z hlavy nedostanu. A to setkání netrvá snad ani tu minutu. Když o tom občas přemýšlím – právě o tomhle srovnání skautské výchovy a školy, vždy si nenápadně vzpomenu na text písničky od skupiny Kamelot: „...ty knížky daly víc, než sbor občanských nauk, co nám život natlouká...“

Jak jsem vzpomínal výše, do skautského oddílu jsem se dostal v pozdějším věku, než je třeba i dnes úplně běžné. Pokud tedy budu brát za rovinu běžnosti to, že dítě přijde v 8 letech do smečky vlčat a ve 12 letech přestoupí do skautského oddílu. Když tedy pomínu svoji krátkou epizodu ve vlčatech, poprvé jsem se ocitl na družinové schůzce o něco později. Tenkrát to byla družina Lišek. V dužině bylo tenkrát hodně kluků stejně jako v celém oddíle. A já, protože jsem byl už tehdy dost ovlivněn těmi postavami z románů, jsem je ihned začal hledat právě v těch nových kamarádech. A je pravda, že rychle přišlo – tenkrát pro mě lehké zklamání, dnes bych to spíše pojmenoval jako jakési vystřízlivění. Asi to právě souvisí s pro mě dnes velkou nevýhodou foglarovek nebo i jiných dětských románů, že jsou tam ty postavy vykreslené tolik černobíle. Je příliš snadné určit, kdo je dobrý a kdo špatný člověk podle několika základních rysů. Ale v životě to takto nechodí, což jsem tenkrát samozřejmě nechtěl vidět a musel na to přicházet s dospělostí.

Vzpomínám například na jednoho kluka od nás z družiny. Chodil se mnou i do školy, takže jsme se znali poměrně dobře. Měli jsme vždycky před družinovkou sraz na zastávce autobusu a když jsme tam s dalšími kluky přicházeli, tak jsme vždycky poznali, že už tam čeká, ačkoliv jsme ho neviděli. Zpoza zastávky se totiž valil dým. Ano, kouřil. A já tenkrát nechápal, že pokud to o něm ví oddílový vedoucí, proč ho z oddílu rovnou nevyhodí. Prostě se mi to tehdy absolutně neslučovalo s chozením do skautského oddílu. Měl jsem to zkrátka takto morálně posazené. Postupem času se to v člověku ale mění a tyto morální hodnoty hledá v něčem trochu jiném. Mám třeba dnes kolem sebe několik přátel, se kterými o sobě vzájemně víme, že když se někdo z nás ocitne v úzkých tak ten druhý přijede a podpoří ho, pomůže. I kdyby to mělo být o půl noci nebo ve tři ráno. A pár z nich třeba i kouří. To ovšem neznamená, že když nyní zjistím, že mi kluk v oddíle kouří, tak mu suše řeknu klidně kuř, hlavně že jsi ochotný pomoci člověku v nouzi. To samé platí i o slušné mluvě. Trochu se nyní dotýkám jistě citlivého tématu. V oddíle je to jasně dané. Nemluvíme sprostě. A pokud to někomu ulítne, dostane důrazné upozornění, že takto ne. Na druhou stranu opět mám kolem sebe pár lidí, o kterých vím, že se na mě můžu ve všem spolehnout a že když něco řeknou, tak to platí. A třeba nevyrostli ve skautském oddíle, takže trochu sprostší mluva jim je tak trochu vlastní. Já taky o sobě nebudu rozhodně tvrdit, že mi nějaké sprostší slůvko neujede, hlavně v zaměstnání nebo například ve společnosti dospělých přátel. A taky je mi jasné, že když potom v oddíle za to někoho kárám, že je to tak trochu pokrytectví, ačkoliv ve skautské společnosti bych sprostě nemluvil nikdy. To, co se ale nyní snažím mladším lidem předat, je, že tedy dobře, někdy nám prostě dokonalé dodržování skautského zákona uteče někam stranou, neznamená že se na tu správnou cestu nemůžeme opět vrátit. Tak jako nám to ukazuje skautská lilie.

Nejvyšší Pravda a Láska je složitá a její hledání nekončí jejím finálním nalezením. Ta Stínadla jsme taky tenkrát nenašli a vlastně je obrazně řečeno hledám dodnes. A ten člověk tenkrát na Starém městě to moc dobře věděl. Haló člověče, díky Ti, že jsi mi tehdy neprozrazením té správné ulice ukázal tu správnou cestu....

Vlčata – aneb vlastní znění zákona, slibu i hesla.

Jak jsem napsal výše – v naší smečce vlčat jsem se ve svých 9 letech mihl jen na krátkou epizodu, kterou rozhodně nemohu považovat za zkušenost. Nikdy jsem neměl tedy možnost přemýšlet o smyslu vlčáckého slibu, zákona a hesla, tak jak jsem to později chtěl po klucích ve smečce. Naopak jsem se s ním seznámil až v době, kdy jsem měl složený skautský slib a začínal jsem více hloubat nad obsahem 3 skautských principů. Chtěl bych se nyní více rozepsat o tom, jak jsme o výkladu přemýšleli s malými vlčaty, a hlavně nad tím, co se rozhodně nevyplatí v tomto věku podceňovat.

Do smečky jsem se dostal v době, kdy už jsem považoval svoji skautskou kariéru v podstatě za uzavřenou. Dnes se mi to zdá hodně úsměvné, když si uvědomím, co vše jsem od té doby se skautingem ještě prožil a o co vše bych přišel, kdybych tenkrát dal opravdu všemu sbohem tak, jak jsem to měl v plánu. Osud to tak ale nechtěl.

Bylo mi 18 let, za sebou jsem měl krátkou roční zkušenost z působení v nově vzniklém roverském kmeni a je pravda, že mé myšlenky šly tenkrát kamkoliv jen ne ke skautskému oddílu. Po táboře jsem na začátku září dorazil na zahajovací oddílovku a byl napevno přesvědčen, že tím v podstatě můj skauting končí.

Vše změnil na začátku jara rozhovor s kamarádem, se kterými jsme vyrostli nejprve v družině a poté i v oddíle. Dělal v té době již jednoho z vedoucích smečky. Oslovil mě s myšlenkou, zdali by se mi nechtělo nahradit jednoho z odcházejících mauglů – vedoucích jedné z vlčáckých šestek. Ve smečce v té době čerstvě fungoval družinový systém tak, jak může fungovat i ve vlčatech – děti rozdělené na skupinky – šestky, v jejichž čele stojí kluk mezi 16-18 lety, mauglí. Program smečky byl tehdy hodně zaměřen na Kiplingovu knihu džunglí tak, jak to bylo v té době u vlčat moderní.

Pro mě v tu chvíli nebylo moc co řešit. Vždy mě to táhlo asi spíše více k vedení oddílu, než k roverským aktivitám, navíc kluky jsem znal – některými z nich jsem ještě na posledním táboře pomáhal jako rover stavět stan.

Život ve smečce mě okamžitě pohltil a zpětně teď vím, že z hlediska mého dalšího vývoje na mě mělo 6 let zde strávených ve vedení zcela zásadní vliv. Hodně mi pomáhaly zkušenosti hlavního vedoucího smečky, který před tím vedl přes 20 let oddíl i v době, kdy nemohl být ryze skautským oddílem. Měl dar, že s námi mladými měl trpělivost, nebál se nám dát volnou ruku v některých dílčích projektech například v přípravě táborové hry, na druhou stranu nám ihned dokázal vysvětlit v čem třeba děláme chyby. A my jsme to od něj brali, prostě to fungovalo. I tohoto je potřeba si vážit, protože dnes vím, že ne vždy to takto dobře funguje mezi vedoucími, kdy je zde více jak 20 let věkový rozdíl.

Co jsem se hodně naučil, je rozumět té dětské dušičce. Bez toho to zkrátka nejde. Děti vám musí věřit, ale to se nestane, pokud se nebude umět „přepnout“ do jejich světa. Mě hodně tenkrát pomáhalo číst si staré zápisky ze svého dětského deníku. Ačkoliv to obsahově jsou trochu blbosti, pomohlo mi to vzpomenout si, jak jsem o věcech přemýšlel, když mi bylo 8-9 let. Ten deník mám dodnes schovaný. Mladším dětským vedoucím můžu dnes radit – pokud nějaký takový deník ze svého dětství máte, nevyhazujte ho. Snažte se ho využít. Ne k tomu, abyste se po letech smáli svému dětskému světu, ale využijte jej k porozumění.

Znám hodně vedoucích mladších oddílů. Většina z nich tento dar má. Umí se alespoň na chvíli vždy vžít do podoby osmiletého, devítiletého a funguje to báječně. Naopak, kdo tohle v sobě nemá, nebude to dobře fungovat. Děti to hodně rychle poznají. Je prostě potřeba v sobě najít právě tu dětskou duši. Zvyknout si na roli, kdy můžete být v zaměstnání přes rok obchodní manažer, který vede složitá jednání a pak přijedete na tábor a jste pirátem Flintem nebo Indiana Jonesem, který naplno dává najevo radost z právě prožitého dobrodružství.

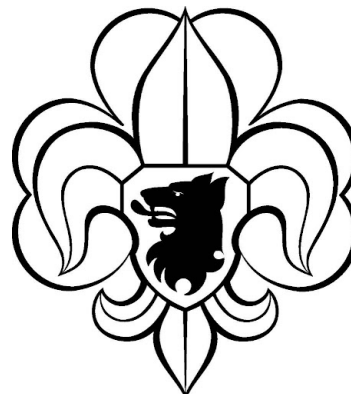
Na co jsme tehdy hodně ve smečce dbali – byla poslušnost. Víím, že tato hodnota je dnes hodně diskutována v rámci Junáka snad ze všech stran. Poslední dva roky jsem se zúčastnil několika diskuzí ať už na sněmech případně na jiných akcích s celostátním přesahem. Uvědomil jsem si při tom jednu věc. Strach ze slepé poslušnosti nám pomalu překrývá ten její pravý význam. Já jsem ho často nazýval respektem, úctou ke starším, kteří mají již něco za sebou. Přesně tohle je jedna z hodnot, kterou je potřeba vysvětlovat dětem ve věku vlčat. A protože slovo respekt hůře ve svém věku chápou, když se o tom bavíme, mluvíme o poslušnosti. Takto jsou schopni to lépe vstřebat.

Ze zkušenosti víím, že děti ve věku mezi 7 a 11 lety jsou hodně impulzivní. Jasně, pozornost udrží chvíli a pokud se s nimi dá bavit, co znamená vlčácký slib, je potřeba hledat jasné a názorné příklady, konkrétní věci, pod kterými si můžou něco představit. Když jsme se bavili o slibu, vždy mi bylo jasné, že ten hlavní impuls pro ně je získat konečně ten malý odznáček, který si můžou přišít (nebo nechat přišít) na kroj. Když jsem ve vedení začínal a byl jsem mladší, měl jsem vždy potřebu jim hodně vysvětlovat, že to tak nemá být a že i oni mají hledat ve smyslu slibu něco hlubšího. Po čase jsem přišel na to, že je fajn to klidně přiznat – ano budete mít ten malý odznáček a slibem vlastně říkáte, že se vynasnažíte – tedy uděláte vše co zvládnete, abyste zvládli plni příkaz vlčáckého zákona a hesla. Později jsem se jim snažil vysvětlit, že složením slibu vlastně zakončují svoji vlčáckou kariéru, někteří jej také skládali na táboře těsně před tím, než přecházeli do skautského oddílu.

Skutečně mi nějakou dobu trvalo, než jsem pochopil, že v tomto věku nemá smysl hledat v myšlenkových základech žádné velké dílo a že hledání nejvyšší Pravdy a Lásky je potřeba společně s vedoucím, který dokáže najít reálná morální pravidla, která děti dokáží pochopit. Dodržuj pravidla, nesnaž se podvádět. Buď ochotný pomoci kamarádovi. Poslouchej, co ti říká zkušený dospělí vedoucí. Neulejvej se při práci. Snaž se být příkladem mladším kamarádům ve smečce. Veškeré tyto morální zásady jsou schopny pochopit a řídit se jimi. A pokud je někdy poruší, je potřeba jim trpělivě vysvětlit, co udělali špatně.

Skauti aneb věk, o který nám všem jde

Pojďme se nyní přesunout ke věku skautů. 11-15 let. Věk, kdy by se dalo říct, že se utváří a uceluje hodně aspektů, které v pozdějším věku budou důležité. Rozhoduje se o mnohém. V jistém slova smyslu se zde ti skuteční skauti oddělí od těch, kteří skauting berou stále pouze jako hru. Právě zde je také spousta takových, které ta hra v jeden moment prostě přestane bavit. Kouzlo vyprchalo.

Jeden z dalších postřehů, který jsem si vytvořil jako vedoucí skautského oddílu, je uvědomění si důležitosti tohoto rozdělení. Když jsem byl mladší, dost jsem přemýšlel pokaždé, když se nějaký kluk z oddílu najednou odhlásil. Proč ho najednou nebaví chodit na schůzky, jezdit o víkendu do přírody a v létě na tábor? Co dělám špatně? Můžu připravit zajímavější program, můžu se s ním více bavit o jeho potřebách, plánech, přáních? Teprve později jsem pochopil, že často nemá smysl se trápit nad tím, proč někdo odchází, ale více se zaměřovat na to, proč naopak další zůstávají. A že také, a to je myslím ještě více důležité, že je daleko lepší mít desetičlenný oddíl plný nadšených kluků, kteří nevynechají jedinou akci, než třicetičlenný oddíl plný lenochů, kteří občas někam přijdou, ale mnohokrát více se bez omluvy spíše neobjeví.

Hlavní dovednost vedoucího skautů by mělo být objevovat právě to dobré v těch, co jsou nadšení, a podporovat je v dalším rozvoji. Spousta výchovných metodiků v tuto chvíli možná namítne, že jedním z cílů skautské výchovné metody je dát umět pracovat i s těmi „nenadšenými“ a dokázat je nadchnout. Ano jistě, jen to nesmí být na úkor úpadku kvality oddílu, kterou vytváří hlavně ti nadšení.

Hodně vychovatelů považuje nebo považovalo tento věk za nejkrásnější část lidského života. Jaroslav Foglar ve svém životopise tvrdí, že mentálně z tohoto věku vlastně nikdy neodešel. Celý skauting je vlastně ušitý na míru právě tomuto relativně krátkému období. Ironicky se dá dokonce tvrdit, že skauting o ničem jiném není. Vlčata a světlušky se připravují na to být jednou skauty a skautkami. Pak to tedy přijde, prožijí si své 4 roky a poté již začínají být v roli, ve které je třeba se postarat o to, aby i mladší generace prožila tyto své roky naplno a v duchu skautingu.

Když přijde šesták do skautského oddílu, poměrně brzy začne být připravován na práci se skautským zákonem a slibem. U nás v oddíle se tak děje již v rámci přijímací zkoušky, kde jeden z bodů je znalost slibu, zákona a hesla. Zcela záměrně je tento bod necháván až na úplný konec zkoušky. A vždy jsme to nováčkům tak říkali. „Podívej se, tento bod není pouze o tom, že se naučíš nazpaměť znění slibu, zákona a hesla. Je potřeba začít také přemýšlet nad tím co tato slova znamenají a co vyjadřují. Nech si na to čas a až budeš u konce se zkouškou a bude ti chybět pouze tento bod, přijď za některým z vedoucích a promluvte si o tom.“

V této souvislosti začnou mít myšlenkové základy úplně jiný význam a z hlediska výchovy toto považují za jednu z geniálních věcí, které mě náš oddíl naučil a které umí. Učit děti už od mala, že tyto věci jsou prostě něco více než pouze naučené formulky. A pomocí tohoto přístupu již od přijímací zkoušky se to vždy dařilo. Jako vedoucí jsem se tenhle systém snažil co nejvíce podporovat a trpělivě vysvětlovat klukům, že napřed je potřeba, aby prokázali umění zvládnout se naučit například základy táboření, chodit v terénu dle turistických značek nebo třeba naučit se vázat 6 základních uzlů. Až po tomto všem může přijít na řadu znalost skautského zákona. A to i přesto, že jsme si pak často o něm povídali cestou z víkendové akce, nejčastěji třeba ve vlaku.

Ono je to také o celkovém načasování a návaznosti, jak s myšlenkami pracovat dále. Na přijímací zkoušku, kterou nováček většinou dokončí na jaře navazuje tedy tábor. Zde už by měl být větší prostor. Celou dobu, kdy jsem vedl oddíl, jsem se snažil klukům vštípit, že jednou z nejdůležitějších věcí, jak můžeme společně tvořit dobrý oddíl, je, jak se k sobě vzájemně dokážeme chovat. Vždycky jsem jim zdůrazňoval, že mohou být úspěšná družina, která vede táborovou hru, případně celoroční bodování, ale když se pak zvládnou hádat ve službě, případně vytvoří malé partičky, které se nebaví s nikým jiným, tak si výsledný úsudek o sobě dost zkaží a celková úroveň oddílu nebude valná.

V tomto mém úsilí mi vždy pomáhal zákon případně slib. Už při proslovu, který má vždy vedoucí tábora na začátku tábora při prvním ohni, jsme kladli důraz na vzájemné chování k sobě navzájem. Na to, jakou dokážeme vytvořit přátelskou atmosféru, v čem jsme schopni si vypomocet, kde druhého podržet.

I při rozebírání skautského zákona je dobré ukazovat na konkrétní příklady. „Při hrách nepodvádíš, to je krásný příklad, jak dodrůžeš 1. bod. Pomůžeš při řezání dřeva, ačkoliv nemáš zrovna ten den službu, tak paráda - o tom přece mluví 3. bod. Přejde ti vtipně ničít sekerou živý strom? Uvědom si, že to je v totálním rozporu s 6. bodem.“

U nás na táboře je také na každý den určen jeden tzv. „kladník“ a jeden „záporník“. Tyto pozice jsou vyhlášeny v denním rozkazu. Kladník si poté všímá celý den všech kladů, které na táboře vidí. Jeho protějšek si naopak všímá záporných věcí. Večer si to oba vše sepíše a poté všechny klady a zápory čtou na večerním sezení u ohně.

Tábor je poté hlavně místem, kde se řeší složení skautského slibu. Psal jsem v úvodní kapitole o svých vzpomínkách na svůj první tábor a o možnosti složit si skautský slib ihned zde. Později při individuálních pohovorech s kluky, kteří měli skautský slib skládat, jsem se snažil klást důraz na to, jak důležitý krok to pro ně může být. Někdy jsem klukům, a to nejen před skládáním slibu, pokládal tu svoji oblíbenou otázku, zmíněnou již v první části. „Jaký si myslíš, že je rozdíl mezi členem skautského oddílu a skautem?“ Je to jedna ze zásadních otázek, která má lidi navést právě na takové to zamyšlení, že skauting má mnohem větší hloubku, než se může na první pohled zdát. Zde bych ji chtěl zdůraznit hlavně z pohledu přípravy skautů na samotné složení slibu. Není totiž náhoda, že mnoho lidí při položení této otázky odpovídá. „Skautem se člověk stane právě po složení skautského slibu“. Je tedy důležité s tím takto pracovat a v této důležité chvíli to i zdůraznit. A ptát se dále: „Je to tedy skutečně tak? Cítíš to podobně? Zvládneš se jako člen skautského oddílu stát skutečným skautem? I tím, že na sebe vezmeš závazek, který ti ukládá skautský slib?“ Toto je jedna z nejdůležitějších fází skautského života a vedoucí by měl umět s ní podle toho dobře pracovat.

Někdy se stává, že po nabídnutí složit si skautský slib si dotyčný vzal čas na rozmyšlenou, a nakonec složení slibu odložil o rok. Vnímá tedy ten samotný závazek a doufá, že ho další rok v oddíle posune a pomůže mu slib nakonec složit. Nestává se to moc času. Ale když na to dojde, je potřeba hlavně ocenit, že to takto dokáže človíček vyhodnotit. Vážít si toho, jak o tom dokáže přemýšlet.

Kluci a holky ve skautském věku jsou schopni začít vnímat hlubší souvislosti jednotlivých skautských principů. Napříč celým skautským věkovým spektrem dávám často lidem následující úkol: Poté, co jim představím skautské principy ve formě – povinnosti k Bohu, k ostatním a k sobě, po nich chci, aby tyto principy přiřadili k jednotlivým částem slibu. V rámci pohovorů u přijímací zkoušky nebo před složením slibu dokáže cca 6 z 10 lidí správně přiřadit principy k jednotlivým bodům skautského slibu. Není asi překvapením, že pokud se na to samé ptám u zkoušek na rádcovském kurzu, kterou skládají skauti ve věku mezi 14-15 lety, blíží se správnost jejich odpovědí ke 100%.

Se staršími skauty na úrovni oddílové družiny, která je složená z rádců a podrádců rozebíráme z hlediska principů i jednotlivé body skautského zákona. A je fajn sledovat, že již ve věku kolem 15 let začínou vnímat propojenosti mezi těmito body a jejich víceznačnost. I díky tomu si myslím, že začnou více chápat celkovou nečernobílou světovou situaci kolem sebe.

Pro někoho je vůbec obtížné naučit se 10 bodů zákona nebo formulaci slibu. Obzvláště zákon se skautům hodně plete. Naučil jsem se s nimi pracovat ve smyslu ano – naučte se to v rámci přijímací zkoušky, ale zároveň chápat, že další 2-3 roky se jim to stále bude plést. Když pak přijdou na rádcovský kurz, učí se to znovu. V tom mezidobí pravděpodobně složí skautský slib. Zvykl jsem si jim dávat prostor právě v této fázi, spíše přemýšlet o jednotlivých bodech, než je neustále zkoušet z toho, v jakém jsou v zákoně seřazeny pořadí. Je potřeba vědět, že čím více se jim zákon dostane do přirozené formy chování a životních hodnot, tím se jim to poté bude snadněji pamatovat. Navíc vím, že pokud se pak bavíme mezi čtyřma očima, ustoupí stranou všechny legrácky a ironie, které občas i na adresu zákona utrousí, a je na nich vidět, že si plně uvědomují jeho důležitost a roli ve skautingu.

Z toho všeho vyplývá, že práce se skauty z pohledu myšlenkových základů je hodně o trpělivosti a pravidelnosti. Znovu bych vypíchl hlavní etapy – představení slibu zákona a hesla nováčkům, přemýšlení před složením skautského slibu a poté rozebírat principy ve věku rádců. Všechny tři jsou důležité ve vývoji pohledu na tuto podstatu skautingu. Na začátku jim ukazujeme cestu, předkládáme k tomu své postřehy a někdy i hodnoty. Později je důležité nechat je po té cestě jít více samostatně. Dávat prostor tomu přemýšlet, ale jejich vlastní podněty už musí převážet ty moje.

Roveři a 2. skautský princip

S fungováním v roverském kmene mám krátkou zkušenost v rámci svého ročního působení v našich oddílových roverech. Dnes v době, kdy funguje v rámci Junáka roverský odbor, konají se hromadné akce pro lidi v roverském věku, mi přijde neuvěřitelné, s čím jsme si byli schopni tenkrát vystačit.

Do roverského oddílu jsem přišel v 16 letech poté, kdy jsme jako jedna velká generace rádců ukončili svoji činnost u družin. Pamatuju si, že ze všeho nejdůležitější bylo, že jsme mohli na hodně akcích fungovat s holkama – rangery z našeho střediska.

V tomto věku je hodně důležité soustředit se na věci, které jsou pro rovery důležité – hledání vlastních limitů a jejich překonávání, zároveň nezapomínat na heslo roverů – „Sloužím“. Někdy mě napadlo, jak můžou tyto všechny aktivity jít ruku v ruce s hledáním nejvyšší Pravdy a Lásky. Někdy jsem se dostal až k myšlence, že tento věk jsou takové „myšlenkové prázdniny“. Co mě k tomu vede. Ve skautském věku člověk přemýšlí hlavně o významu slibu. Jak jsem se zmiňoval v předchozí části, slib, příprava na něj a následná práce poté je důležitou součástí skautského života. Roveři mají ve velké části slib složený. Zároveň přímo nevedou mladší lidi. Často slyším názor nebo poučku, že roveři a rangery vedou sami sebe. Z pohledu člena roverského kmene to znamená, že nemusí na myšlenkové základy tolik myslet, protože sám u sebe to má „vyřešené“ a zároveň není v pozici, kdyby musel význam slibu, zákona a hesla vysvětlovat mladším lidem. V realu to tak samozřejmě není. Pojdme se podívat proč.

V tomto ohledu je práce s roverským kmenem jistě dost specifická. Vráťím se nyní opět k heslu „Sloužím“. A zde je dle mého názoru zakopána hlavní podstata, kterou by měl mít na paměti každý vůdce roverského kmene – 2. skautský princip „Povinnost k ostatním“. Umět skloubit právě tu touhu

lidí v roverském věku překonávat sami sebe a zároveň uplatnit i dále svou energii v tom být prospěšný pro svoje okolí, je základem správně fungujícího roverského kmene.

Kdybych dnes zakládal roverský kmen, vytyčil bych mu tyto základní cíle. Za prvé rozvoj jeho členů po praktické a myšlenkové (řekněme i duchovní) stránce. Za druhé být platný pro své okolí. A tím okolím myslím jak prostředí, ve kterém žijeme, tak třeba i skautský oddíl, ze kterého roveři vyšli.

Být prospěšný – 3. bod skautského zákona a 3. část slibu. Toto by mělo rezonovat roverským životem. A mít přinejmenším stejnou hodnotu jako překonávat sebe sama. Líbí se mi, když vidím rovery, jak zajdou například do pečovatelského domu povídat si se seniory. Nebo si s nimi něco zazpívat. Být užitečný nemusí znamenat pouze vysázení nových stromků v lese. Byť i to je jistě důležité. Umět hledat příležitosti, jak se uplatnit, je posláním pro rovery. Ruku v ruce se svým osobním rozvojem.

Na grafu níže je ukázáno, jak by měly být optimálně vyváženy typy roverských akcí. Rozdělil jsem je jednoduše na třetiny. Jednu třetinu můžou tvořit akce, které slouží pouze k setkání se. Tyto akce jsou důležité k posilování vzájemného společenství a mají svou pozici v celkovém programu jistě pevně ukotvenou. Druhou třetinou jsou poté akce s cílem posouvat se – vyzkoušet si nové věci, vykročit z komfortní zóny. A v neposlední řadě tedy akce, kde se snažím být užiteční pro své okolí.

Je jasné, že takto třetinově nastavený program je vždy optimum a ne realita. Z mého pohledu je ovšem důležité – uvědomit si včas, kde je potřeba přitlačit a jakého programu dělám naopak příliš. K optimu se tedy spíše snažit přibližovat.

Práce s rovery a rangers má ve skautské výchovné metodě stejné místo jako všechny ostatní. Stejně jako u skautů je i toto důležitý věk pro osobní rozvoj. Zároveň se zde čím dál více začíná objevovat prostor pro působení navenek. V roverském kmenu už si nemusíme tolik „hrát“ jako tomu bylo u vlčat, světlušek, skautů či skautek. Právě proto by zde mělo mít místo uplatňování 2. principu.

Graf 1 Typy roverských akcí

Oddílová a středisková rada 1. skautský princip

Při práci s dospělými jsem se setkal s mnohými důležitými prvky, které se pokusím dále zmínit či více rozvést. Budu nyní ukazovat práci s dospělými vedoucími, členy oddílové nebo střediskové rady. I díky tomu, že v současné době pracuji jako výchovný zpravodaj střediska, je pro mě toto téma dá se říci i nejvíce aktuální.

Je zde potřeba si uvědomit několik věcí. Dospělí činovník má před sebou výzvu, dále se rozvíjet v oblasti myšlenkových základů. Zároveň pracuje s členy svého oddílu, a to buďto smečky vlčat či roje světlušek nebo oddílu skatů či skautek. Je tedy dobré si zde vytyčit na začátku tyto dvě roviny a také si uvědomit, že je potřeba nechat dospělým lidem dostatečný prostor pro plnění obou těchto rovin.

Osobní rozvoj – dále pokračuje bez ohledu na to, jestli vedu nebo spolu vedu oddíl po činnosti v roverském kmeni či jsem přešel do oddílové rady například z role rádce skautské družiny. Důležité je dobře navázat na poznání, kterého bylo dosaženo dříve. Hodně podstatné je uvědomit si v tuto chvíli svoji aktuální roli. 1. skautský princip mi v podobě slibu říká sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době. Teprve v dospělém věku jsem si uvědomil, že právě tento první princip mi pomáhá plnit ty dva další. Mohu si představit například silný tlustý provaz, který je na jednom konci rozpleten a vedou z něho dva tenčí, slabší provázky. Dohromady všechny tři tvoří jeden velký silný provaz. Pokud si ten provaz vezmu a budu na něm chtít předvádět například skautské uzly, bude se mi to lépe ukazovat na dvou tenčích částech – na každé víceméně stejně. Silný konec se mi bude špatně ohýbat a udělat na něm uzel bude vyžadovat již určitou zručnost a trénink. Pokud na něj budu chtít ale něco zavěsit, unese toho mnohem více, než dvě tenčí části.

Tento provaz jsou pro mě myšlenkové základy, na kterých je postaven skauting. Nejsilnější tlustý konec provazu představuje první princip tedy povinnost k Bohu nebo chceme-li k nejvyšší Pravdě a Lásce. Dva tenčí konce jsou tedy druhý princip povinnost k ostatním a třetí princip povinnost k sobě.

K čemu se chci dostat, je skutečnost, že s druhým a třetím principem se dá pracovat v mladším věku průběžně a bez celkem velkých obtíží. Stejně jako jdou bez problému na tenkých částech provazu vázat uzlíky. V dospělém věku jsme po předchozí cestě schopni pracovat s prvním principem stejně jako po předchozím tréninku jsem schopný uvázat i nějaký uzel na tlustším konci provazu. Zároveň si v dospělém věku jsem schopný uvědomit, že všechny tři principy tvoří vlastně jeden celek, stejně jako je jeden provaz a že bez silného konce by nebylo ani dvou tenčích.

Co může být dobrým tréninkem vázání uzlů na silném konci provazu? Dospělí činovníci absolvují vzdělávací akce. V 17 letech odjedou na čekatelský kurz, v optimálním případě do dvou let absolvují vůdcovský kurz. Na všech těchto akcích vstřebávají poznání a zároveň si troufnu říct, že vykročí z jakéhosi stereotypu, který jim do té doby přinášel jejich vlastní oddíl a činnost v něm. Jinými slovy si zkrátka rozšíří obzory, a to je jediné dobře. Nám se dále u vedení střediska osvědčuje zařazovat na střediskové rady takzvané odborné programy. Tyto programy si připraví buďto někdo z vedení střediska, zároveň je možné nechat přípravu na samotných vedoucích oddílů. A v neposlední řadě nám občas připraví program i nějaký externí odborník – zejména toto přinese do tohoto programu jistou atraktivitu.

Zkrátka poslední, co může nového činovníka napadnout po přechodu do oddílové rady, je, že nyní už má vše hotovo a od teď už bude jen předávat své těžce nabyté zkušenosti těm mladším. Viděl jsem to mockrát i u lidí, kterým bylo sotva sedmnáct let. A co je důležité – u mladších činovníků si to musí uvědomit první hlavní vůdce oddílu. Možná se to zde trochu popírá s tvrzením výše, kde jsem se zmínil o zkušenosti, kdy je již v tomto věku potřeba dát lidem hlavně prostor pro svůj vlastní rozvoj. Je

zde potřeba to správně vyvážit, a hlavně umět s lidmi mluvit, pozorovat jejich vývoj a vědět, kdy do něj zdravě zasáhnout nebo naopak umět i poznat, že jejich rozvoj jde správným směrem. Těžká věc. I proto nyní vedoucím oddílům na toto téma říkám, že oni mají být ti pozorovatelé a že někdy je lepší přenechat přípravu konkrétního programu mladším členům týmu, aby si zvládli udržet jakýsi nadhled.

Na osobní rozvoj úzce navazuje samotná práce s mladšími členy vlastního oddílu. Znovu budu opakovat, že jedno bez druhého prostě není možné. Pokud se nebudu sám dostatečně rozvíjet, budu hodně omezen v tom, co bych měl předávat dalším lidem. Na druhou stranu, pokud budu pracovat pouze na sobě a nebudu umět své znalosti předat dál, tak to také nebude fungovat.

Co nám v tomto směru funguje a jak učíme lidi učit vázat uzle na tenčích částech provazu? Ve středisku se nám vyplácí poměrně brzy zvát do instruktorských týmů na kurzech, které pořádáme, mladší lidi z řady vedení oddílů. Pod dohledem někoho staršího a zkušeného se tito mladí instruktoři učí předávat své znalosti mladším lidem. Tím se najednou cíle a působnost všech těchto kurzů rozšíří. Z těch základních cílů vychovat rádce a naučit je vést družiny se přidává i druhý cíl, mít možnost dát příležitost mladším lidem z vedení oddílů učit se předávat své zkušenosti. Je fajn vždy pozorovat, jak se něco naučí, ale zároveň sami přinesou do kurzů něco nového.

Při rozvíjení 1. principu u dospělých činovníků je hodně důležité chápat právě ty souvislosti jak právě tento 1. princip úzce souvisí s ostatními dvěma. Jak jsme pomocí hodnot, které máme každý zakořeněny v sobě schopni dobře pracovat na sobě a zároveň i s mladšími lidmi. Jedno z nejdůležitějších poznání je, že cesta nikdy nekončí. Máme před sebou hodně úskalí, ale jejich překonání nás posiluje a ukazuje nám další cestu kudy dál.

Co jsem pochopil při psaní této práce

No a jsem na konci. Jak by řekli někteří 13 letí skauti – byla to jízda. Přišla tedy chvíle zkusit trochu rekapitulovat a zhodnotit si, co jsem pochopil během psaní této práce.

Co mě neustále láká na práci s myšlenkovými základy, je právě to, že cesta poznání nemůže být ve své podstatě nikdy ukončena. Na rozdíl od ostatních skautských oborů, kde většinou pracujeme s fakty, které buď přijmeme nebo nepřijmeme, bádání nad třemi principy udržuje člověka v neustálém vzrušujícím napětí. Stejně jako když jsme v dětském věku hledali s bráškou v Praze Stínadla, je i služba nejvyšší Pravdě a Lásce tajuplné putování, kde již předem víme, že nemůžeme dorazit ke konečnému cíli. Ale můžeme se mu více či méně stále přibližovat – a to je oč tu běží.

Při práci na tomto projektu jsem si ještě více uvědomil, jak moc by měl být rozdílný přístup k principům v jednotlivých věkových kategoriích. Trochu jsem si připomněl, jak těžké i krásné je pracovat jako vůdce v těchto jednotkách.

Práce s myšlenkovými základy je pro mě nesmírně důležitá. Pevně doufám, že se ji budu moci věnovat i dále ať už na kurzech či programech, připravovaných pro dospělé činovníky, rádce, či členy skautského oddílu. Myšlenkové základy ovlivňují naše chování, usměrňují naše přístupy a postupy k nejrůznějším situacím a v neposlední řadě utváří naše charaktery. Proto je fajn na ně nezapomínat při vedení oddílu, střediska nebo i vyšších organizačních jednotek. Má stále své pevné místo ve výchově našich členů tak, jak to kdysi předepsal zakladatel našeho hnutí A. B. Svojsík.

V práci byly publikovány obrázky z následujících zdrojů:

<http://www.stinadlatudy.cz/>

<https://krnov.svazskautu.cz/akce/2016-skautsky-slib/>

<https://protos.skauting.cz/symbolika/>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Jun%C3%A1k_%E2%80%93_%C4%8Desk%C3%BD_skaut

<http://vlcata.skaut-radotin.cz/wp-content/uploads/2015/01/V%C5%A1e-pro-rod%C4%8De-2014.pdf>

http://www.strediskohrozen.cz/141_6622236e49098c9255ac403c37cfe75b/